

✘ Et bærekraftig
reiseliv

Bærekraftig reiseliv

*Train the trainers,
Innovasjon Norge,*

Gardermoen 15. juni 09

- av Marte Lange Vik, Vestlandsforskning

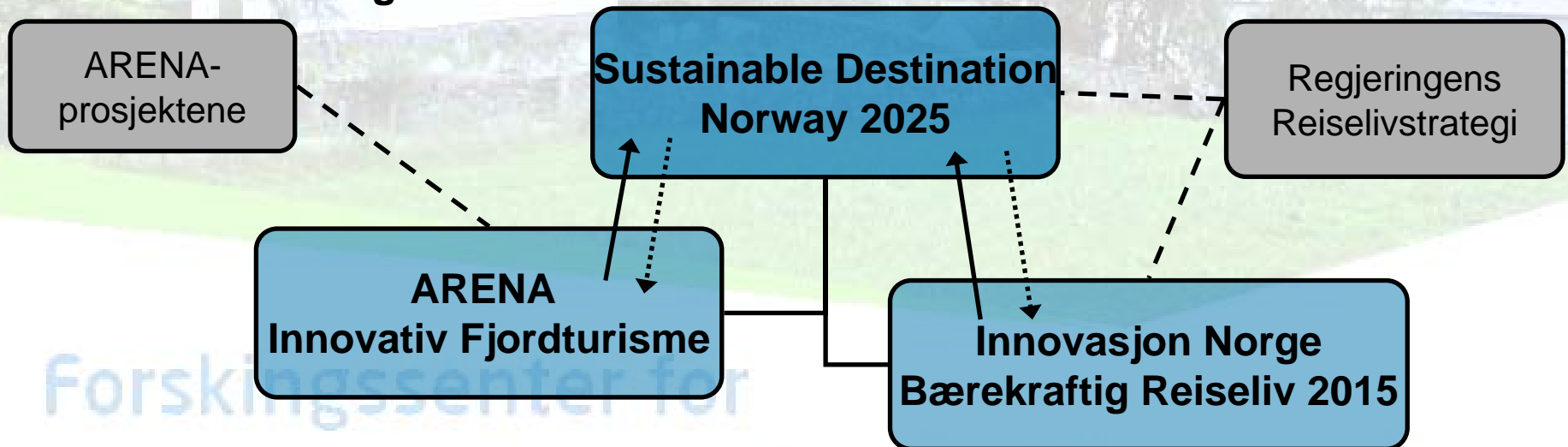

WESTERN NORWAY RESEARCH INSTITUTE
VESTLANDSFORSKING

www.vestforsk.no

Om Forskingssenter for bærekraftig reiseliv

- **Formalisering av samarbeid mellom Høgskulen i Sogn og Fjordane og Vestlandsforskning**
- **Forskergruppe på ca 10 årsverk og scientific advisory board med samarbeid med 12 internasjonale institusjoner**
- **Årlig symposium i Balestrand**
- **NCE ??????**
- **Bærekraftig reiseliv:**

Hva skal jeg snakke om?

- **Hva er bærekraftig reiseliv?**
- **Hva er reiselivets rolle?**
- **Noen sentrale avsluttende spørsmål**

Hva er bærekraftig reiseliv?

Bærekraftig reiseliv

- **Vår forståelse: Reiseliv som en del av bærekraftig utvikling**
- **Altså er spørsmålet: ”Hva er reiselivets rolle i bærekraftig utvikling?”**
  - Del 1: Hva er bærekraftig utvikling?
  - Del 2: Definere rollen til reiselivet

Berekraftig utvikling - begrepshistorikk

- **Opphav**

- Første formaliserte bruk: 1987
- Brundlandkommisjonens rapport "Vår felles framtid"
"Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov og sikre grunnleggende behov for alle i dag og for all framtid"

- **Kjernekarakteristika**

- Økologisk bærekraft: Føre var-prinsippet
- Sosial bærekraft: Dekking av basisbehov
  - Rettferdig fordeling over tid (mellom generasjoner) og geografisk (innenfor generasjoner)

Arbeid med bærekraftig utvikling i Norge

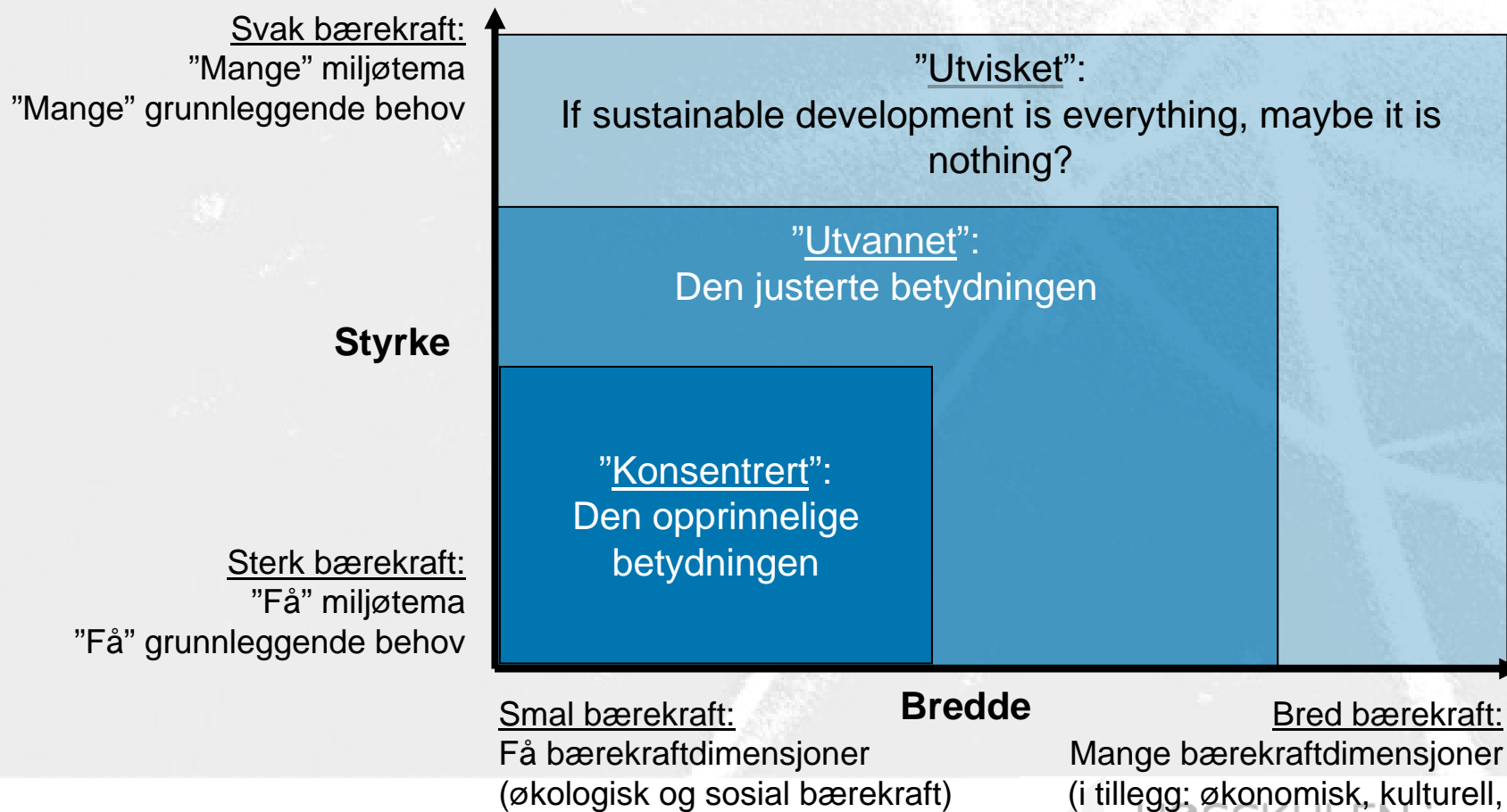
- **Norges offisielle definisjon av bærekraftig utvikling: Stortingsmelding nr 58 (1996-1997):**
- **”Bærekraftig utvikling må bygge på ...”**
  - Det økologiske perspektivet
  - Sosiale perspektiv:
    - velferdsperspektivet
    - generasjonsperspektivet

Debatten om bærekraftig utvikling (fra 90-tallet til i dag)

- **Spissing av begrepet – tematisering**
  - Økologisk bærekraft
  - Sosial bærekraft
  - Økonomisk bærekraft
  - Kulturell bærekraftog så videre...
- **Bruken av begrepet – sektorisering**
  - Bærekraftig avfallshåndtering
  - Bærekraftig transport
  - Bærekraftig reiselivog så videre...
- **Alle sektorer fyller begrepet med sitt eget innhold**
  - Utvanning

Endring av begrepsinnholdet

Triple bottom line (3BL)

- Lansert av John Elkington i 1994
- Formålet med 3BL var å finne en måte å få næringslivet til å engasjere seg i bærekraftdebatten
- Omgjøring av 3BL til ulike typer bærekraft:

Elkingtons opprinnelige næringsmessige betydning av 3B		Den overførte samfunnsmessige bruken av 3B tilnærmingen
Economic bottom line	→	Economic sustainability
Social bottom line	→	Social sustainability
Environmental bottom line	→	Environmental sustainability

Bærekraftig reiseliv på den internasjonale dagsorden

Pre-bærekraftdebatten

- Økoturisme som virkemiddel for å fremme utvikling i den fattige delen av verden

1995: Reiselivets internasjonale handlingsplan for bærekraftig utvikling (Agenda 21)

- Adopterer Elkingtons "triple bottom line" tilnærming
Man sier at bærekraftig reiseliv inneholder tre *likeverdige* dimensjoner: miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft

FN om bærekraftig reiseliv

- 1999: første internasjonale FN-konferanse: styrking av internasjonal flyturisme viktigste bidrag til utvikling av fattige land
- 2002: FN sitt år for økoturisme, problematiserer også selve reisen

2005: Reiselivets oppsummering av deres Agenda 21

- Registrerer at strengere miljøreguleringer ikke har kommet og (derfor) har ikke etterspørselen etter miljøvennlige produkt heller kommet.
- Mener seg derfor "fritatt" fra sitt selvpålagte krav om streng selvregulering

Innspill fra NHO reiseliv og Innovasjon Norge

Bevaring av natur, kultur og miljø

1. Kulturell rikdom
2. Landskapets fysiske og visuelle integritet
3. Biologisk mangfold
4. Rent miljø og ressurseffektivitet

Styrking av sosiale verdier

5. Lokal livskvalitet og sosial verdiskapning
6. Lokal kontroll og engasjement
7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte
8. Gjestetilfredshet og trygghet; opplevelseskvalitet

Økonomisk levedyktighet

9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning
10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter

Kilde: NHO høsten 2007: forprosjekt om bærekraftig reiseliv

Inspirasjonskilde: John Elkingtons "Triple Bottom Line" fra 1994

Forskingscenterets tilnærming til bærekraftig reiseliv (revisited)

- **Triple bottom line er akseptert, men bærekraftmålet ligger i miljøarbeidet**
  - Større fokus på sosial påvirkning og økonomiske midler
  - Mål og midler
- **Alle delene er forutsetninger for reiselivet i dag**
- **3 nivå:**
  - 1. nivå: Bedrift/reisemål: Økonomisk bærekraft
  - 2. nivå: (Lokal-) samfunn: Sosiokulturell bærekraft
  - 3. nivå: Globalt: Økologisk bærekraft
- **Innovasjon Norge/NHO Reiseliv – Sterkt lokal fokus**
- **Bærekraftbegrepet – global fokus**
- **Tenke globalt – handle lokalt**

Språk- og begrepsforvirring?

- Gir ordet ”bærekraftig” brukt alene (uten ”utvikling”) assosiasjoner til “vedvarende”?
- Og i tilfelle, er ”vedvarende reiseliv” det samme som ”bærekraftig reiseliv”?
- Den opprinnelige betydningen av ”bærekraftig reiseliv” er “et reiseliv som ikke er i konflikt med målet om en bærekraftig utvikling”!
- Er det derfor behov for et nytt reiselivsbegrep som gir mer presise assosiasjoner?
- Eller er det tilstrekkelig å holde ved like debatten om hvordan man skal forstå begrepet ”bærekraftig reiseliv”?

Hva er reiselivets rolle?

De tre bærekraftutfordringene for reiselivet

- ...som del av *klimaproblemet*
- ...som *offer for klimaendringer og -politikk*
- ...som del av *løsningen*

Reiseliv som del av problemet: miljøpåvirkning

- **Overnatting og servering**

- Energibruk
- Avfall
- Utslipp til luft og vann
- Arealinngrep (bygninger, parkeringsplasser)
- Støy og lys

DIREKTE

- **Aktivitet**

- Drift av anlegg (støy, lys, energi, kjemikalier)
- Arealinngrep (anlegg, bygninger, parkeringsplasser)
- Transportopplevelingar som snøscooterturisme, turgåing (støy, utslipp, forstyrrelse av vilt, slitasje i terrenget)

- **Utstyr**

- Sko, ski, fritidsklær.....
- Energibruk og utslipp fra produksjon av utstyr

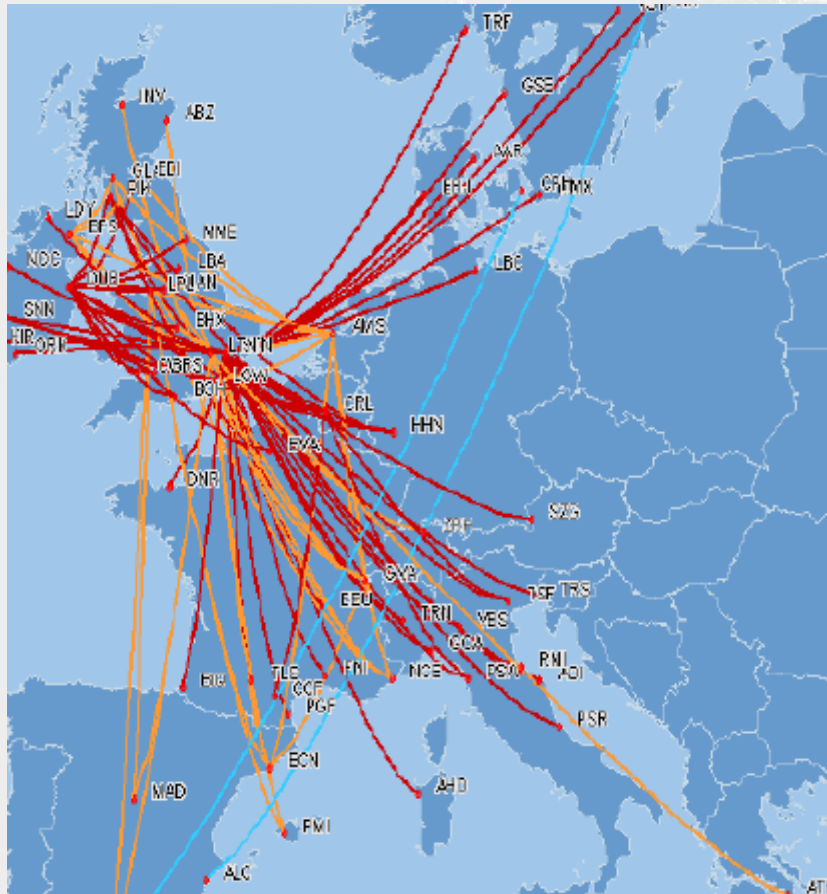
- **Transport**

- Til/fra og innen destinasjonen
- Energibruk og utslipp fra transport

INDIREKTE

Økning i lavprisflyruter i Europa

2001

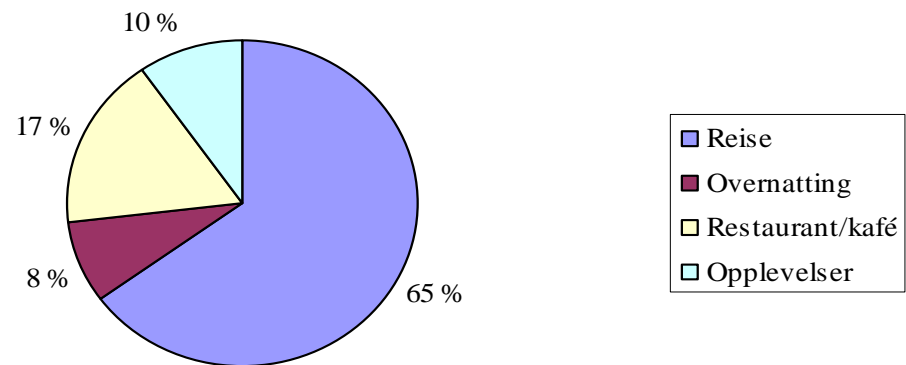

2005

Reiseliv som del av problemet: Utslipp og energi

Utsleppstype	Reiseliv	Norge totalt	Del reiseliv
Karbondioksid, CO ₂	4.425.764	33.287.000	13,3 %
Nitrogenoksid, NO _x	39.934	222.700	17,9 %
Karbonmonoksid, CO	152.159	590.000	25,8 %
Flyktige organiske sambindingar, VOC	46.183	175.500	26,3 %
Svoveldioksid, SO ₂			

Kilde: Vestlandsforskning

Reiseliv som offer for utviklingen

- **1) Dobbel sårbarhet**
  - Særlig sårbar for klimapolitikken
  - Særlig sårbar for klimaendringer
- **2) Skeiv sårbarhet og tilpasningsevne**

Reiseliv som offer for utviklingen: Endring av kulturlandskapet

1994

2004

Kilde: Norsk institutt for jord og skogkartlegging (NIJOS)

Reiseliv som del av løsningen:

- **To konkurrerende hypoteser**
  1. Når vi har "fri" tar vi også fri fra våre miljøholdninger
  2. Når vi har "fri" er vi åpne for å lære mer miljøvennlig praksis, som vi så tar med oss tilbake til "hverdagslivet"
- **Reiselivets bidrag i bærekraftarbeidet**
  - Vinn-vinn tilnærming: prioriter miljøtiltak som har en læringseffekt tilbake til "hverdagen"

Reiseliv som del av løsningen (2):

- **Endringsmekanismer**

1. Endre etterspørselen (holdning til forbruker) ved å:
2. Endre tilbudet (næringens tilbud/innstilling)

- **Endringstema**

- **Bil** (hvordan og hvor mye vi reiser)
- **Biff** (hva vi spiser),
- **Bolig** (hvordan vi bor)

Tre hovedstrategier for et mer bærekraftig reiseliv

Utfordring	Næringen	Myndighetene
Del av problemet	Miljøsertifisere din bedrift og prøv å gjøre transport til/fra din destinasjon mer miljøvennlig.	Stimulere og regulere på områdene Bil, Biff og Bolig
Offer for en ikke bærekraftig utvikling	Sårbarhetsanalyse og samarbeid om ressurspleie	Bruke miljøindikatorer og styrke innsats for ressurspleie
Del av løsningen	Informere kundene om miljøprofilen i din bedrift/destinasjon	Legg til rette for "læring i ferien"

Noen sentrale avsluttende spørsmål

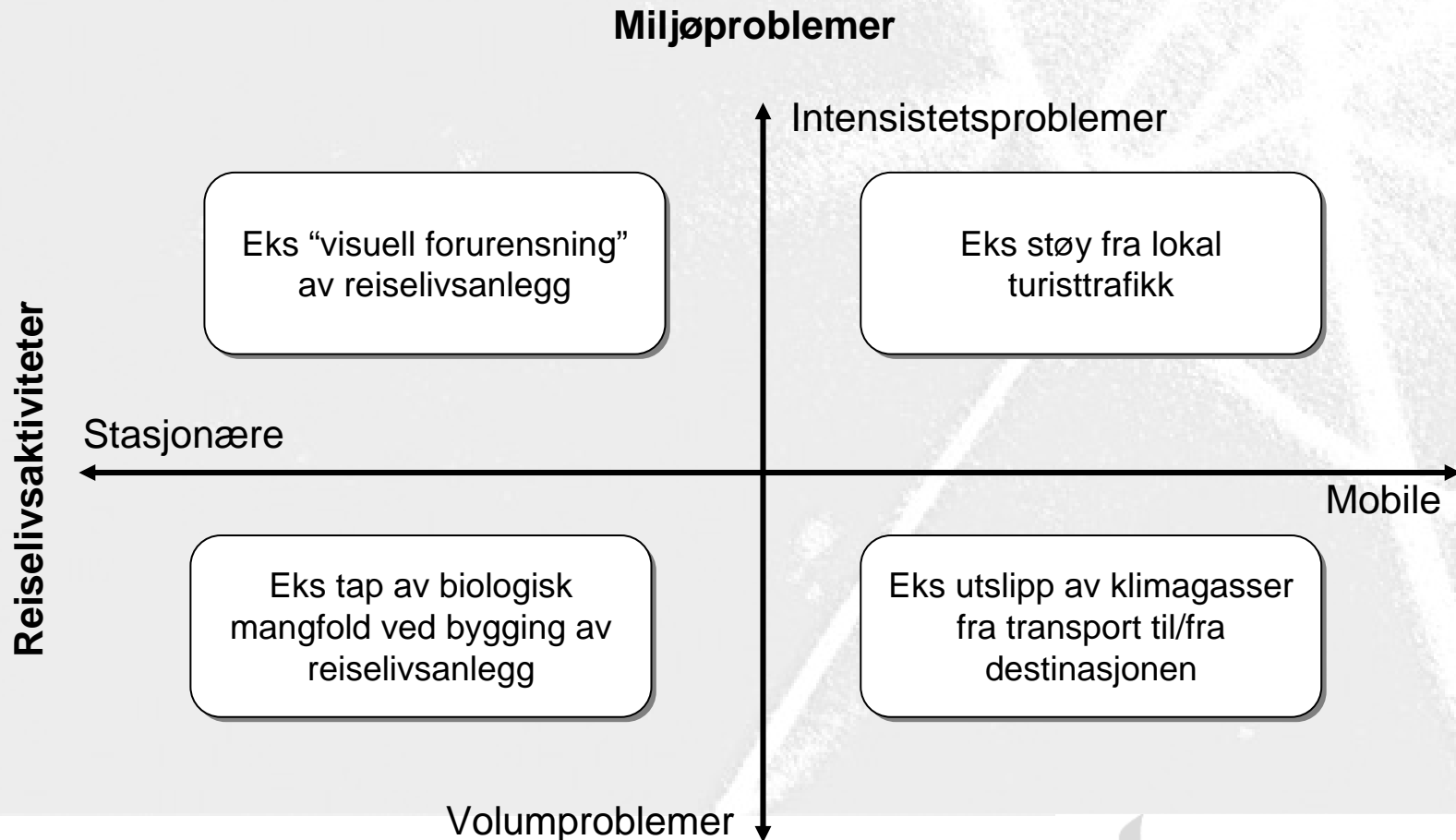
Hvilke premiss blir lagt til grunn for den langsiktige reiselivsutviklingen?

- **Premiss 1: Overgang fra sesong- til helårsturisme**
- **Premiss 2: Styrket lønnsomhet**
- **Premiss 3: Reiselivet skal bli en av de lønnsomme, internasjonalt konkurransedyktige næringene som Norge skal leve av når oljealderen går mot slutten**
- **Premiss 4: Overgang til et karbonfritt samfunn ("post-carbon society")**
  - Fordi vi i den rike del av verden sannsynligvis må redusere klimagassutslippene til "0"
  - Fordi olje og gass før eller siden vil ta slutt ("peak oil")
- **Premiss 5: Lav-energi samfunnet**
  - Brundtlandrapporten: "Det er ingen vei utenom en halvering av energiforbruket i de industrialiserte landene"
  - Selv om vi kan klare å skaffe "ren" energi, vil de aktivitetene som krever et stadig økende globalt energiforbruk medføre stadig økende miljøproblemer
- **Hvilke av disse premissene er styrende i praksis?**

Hvilke tilnærminger velger man?

0) "Business as usual"	En reiselivsutvikling fri for miljøhensyn	Mye av reiselivsutviklingen som har vært så langt i Norge
1) "Green-washing"	Redusere miljøbelastningen fra egen virksomhet ut i fra bedriftsøkonomiske hensyn	Eks "ikke legg håndkleet på gulvet ..."
2) Miljøbasert reiseliv	Utvikle "miljø" som ressursgrunnlag uten samtidig å være opptatt av hvordan redusere miljøbelastningen fra egen virksomhet.	Eks snøscooterbasert turer i urørte fjellområder
3) Miljøtilpasset reiseliv	Redusere miljøbelastningen fra egen virksomhet, også hvis dette er ulønnsomt på kort sikt. Avgrenset til lokale miljøproblemer og den ikke-mobile delen av reiselivet.	Miljøsertifisering som Miljøfyrtårn, ISO 14001, Debio eller Svane.
4) Bærekraft-tilpasset reiseliv	Som over, men også fokus på globale miljøproblemer og miljøproblemer fra transport innen og til/fra destinasjonen	Bilfrie destinasjoner i Sveits (GAST) som gir besøkende rabatter hvis de kan dokumentere at de har kommet med tog eller buss
5) Bærekraftig reiseliv	Et ideal som kan nås bare (hvis og) når resten av samfunnet også arbeider for en bærekraftig utvikling (jf Whistler som Ståle skal presentere).	Økologisk landbruk viser at det ikke er mulig å lage en fullt ut "bærekraftig øy" i et ikke-bærekraftig samfunn

Hvilke miljøproblemer arbeider man med?

Hvilke typer relasjoner mellom bærekraft- og reiselivshensyn fokuserer man på?

		Konsekvens for <u>bærekraft</u> hensyn		
		Positiv	Nøytral	Negativ
Konsekvens for <u>reiseliv</u> shensyn	Positiv	Vinn-Vinn 1: “plukke de lavhengende frukter” (eks ENØK)	Drahjelp 2: til reiselivet (eks støtte opp om god byggeskikk)	Konflikt 1: ifht bærekraft (eks økt flyturisme til Norge)
	Nøytral	Drahjelp 1: til bærekraften (eks ikke-naturbasert reiseliv støtter naturvern)	(Ikke relevant)	Drahjelp 3: til bærekraften (eks tap av biologisk mangfold i storbyer)
	Negativ	Konflikt 2: ifht reiseliv (eks storskala vindkraftutbygging)	Drahjelp 4: til reiselivet (eks støypoblemer)	Vinn-Vinn 2: “felles fiende” (tap av kulturlandskap)

Takk for oppmerksomheten!

Kontaktinformasjon:

Marte Lange Vik

Dir.tel: 57 67 61 76

Mobil: 47 63 65 52

E-post: mlv@vestforsk.no

Vestlandsforskning

Postboks 163

6851 Sogndal

Tel: 57 67 61 50

Faks: 57 67 61 90

<http://www.vestforsk.no>